

BİR ÖZELLEŞTİRME ÖRNEĞİ:

AKTAŞ

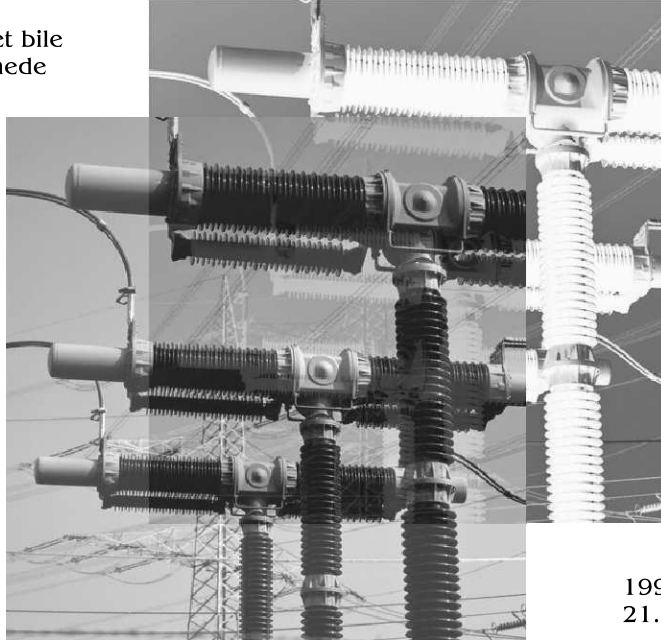
Elektrik Mühendisi Erol CELEPSOY
EMO İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı
erol.celepsoy@emo.org.tr

Ülkemizde, özelleştirme yolunda atılan ilk adımlar, iletişim, enerji gibi sektörlerde bulunan kuruluşların parçalanması girişimidir. Bu kurumların kârlı olan parçaları satışa çıkarılırken ekonomik, toplumsal ve hukuksal boyutlarıyla iç içe geçmiş skandalların her gün bir yenisi ortaya çıkmaktadır. Temel hedef kamu hizmeti vermek değil, ticari işletme kârlılığıdır. Türkiye’de son yirmi yıllık deneyim sonucunda görülen o dur ki; özelleştirme ile yatırımlar artmamış, tam aksine azalmış, çoğu işletmelerde üretim-hizmet bile yapılmamıştır. Özelleştirmede kamusal nitelikli kaynaklar yeni yatırımlara değil, transfer harcamalarına dönüştürülmüştür. Bu yazıda, ülkemizdeki özelleştirme uygulamalarının tipik bir örneğini oluşturan ve Odamızın on yıllık hukuki mücadelesinin sonucunda, iktidarın el koyarak özelleştirme politikalarının yanlışlığını itiraf etmek zorunda kaldığı Aktaş ile ilgili gelişmelerin satırbaşları anımsatılacaktır.

AKTAŞ Elektrik Dağıtım ile Görevlendiriliyor

Resmi Gazete'nin 7.9.1989 gün ve 20275 sayılı nüshasında yayımlanan 89/14393 sayılı Bakanlar

Kurulu kararı ile Aktaş Elektrik Ticaret AŞ, İstanbul ili Anadolu yakasında (16. Görev Bölgesi) elektrik dağıtım ve ticareti hizmetini yürütmekle görevlendirildi. Görevlendirmeye konu işlem, 3096 sayılı "TEK Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti İle Görevlendirilmesi Hakkında Kanun"un 5. maddesi çerçevesinde, o güne kadar, bir KİT olan TEK tarafından yürütülen elektrik dağıtım hizmetinin, anılan görev bölgesinde özel bir şirket olan

Aktaş Elektrik AŞ. tarafından yürütülmesi işlemidir.

Bakanlar Kurulu'nun görevlendirmesi sonrası, önce şirket ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında

24.11.1989 tarihli "Görev Verme Sözleşmesi" imzalanmış, ardından da şirket ile Türkiye Elektrik Kurumu arasında 30.3.1990 Tarihinde "İşletme Hakkı Devir Sözleşmesi", 1.7.1990 tarihinde "Elektrik Satış Anlaşması/ESA" imzalanmıştır.

Yargı Süreci

İşletme hakkı devir sözleşmesi imzalandıktan sonra, Vahap Eycan isimli TEK işçisi, devir kararının özlük haklarını ihlâl ettiği gerekçesiyle sözleşmenin iptali istemiyle dava açtı. Dava Danıştay 10. Dairesi'nde görülmeye başlandı. Gerekli inceleme sonrası daire, 29.4.1993 günlü oybirliğiyle alınmış kararla AKTAŞ ile TEK arasında imzalanmış işletme hakkı devir sözleşmesinin iptaline karar verdi.

Kararı temyiz mercii olarak inceleyen Dava Daireleri Genel Kurulu, usul ve esaslara uygun bulduğu kararı onayladı ve böylelikle yargı süreci sona ermiş oldu. (Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 1993/358 E. 1994/10 K. sayılı 21.1.1994 günlü kararı)

Karar gereği Aktaş'ın işten el çektilirip, TEDAŞ'ın göreve dönmesi beklenirken, idare yargı kararını uygulamayarak, hukuken bir geçerliliği bulunmayan 28.12.1994 gün ve 94/6544 sayılı Bakanlar

Kurulu kararını alarak Aktaş Elektrik'in faaliyetini sürdürmesine olanak tanındı. Şirketin sözleşmesiz olarak çalışma süreci 1997 yılına kadar sürdü ve 2.12.1997 tarihinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile şirket arasında imzalanan "İmtiyaz Sözleşmesi" yürürlüğe sokuldu.

Bu sözleşmenin iptali istemi ile dava açan ise Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) olmuştur. EMO tarafından açılan davanın dilekçesinde, Aktaş Elektrik Şirketi'nin kamu hizmeti yürütmesinin mümkün olmadığı, şirket hakkında Başbakanlık Teftiş Kurulu tarafından hazırlanan 8.8.1997 tarihli rapor ile Yüksek Denetleme Kurulu raporlarında bir çok usulsüzlüğün tespit edildiği, sırf bu raporların varlığının bile bu şirketin kamu hizmeti yürütmesine engel olması gerektiği ifade edilmiştir.

EMO'nun açtığı davada, Danıştay 10. Dairesi, önce yürütmenin durdurulması istemini reddetti. Red kararını itiraz mercii olarak inceleyen Dava Daireleri Genel Kurulu, 24.8.1999 tarihli kararıyla, red kararını kaldırarak, işlemde kamu yararı bulunmadığı gerekçesiyle yürütmenin durdurulmasına karar verdi.

Karar sonrası, uygulama süresinin sonunda Bakanlık Aktaş'a el koyduğunu açıkladı ve 16 kişilik bir heyet oluşturarak Aktaş'a gönderdi. Biçimsel bir işlem olan bu el koyma kararı, 10. Daire'nin 16.11.1999 tarihli, davanın esasın reddi kararı ile ortadan kalktı.

10. Daire'nin red kararı tarafımızca temyiz edildi ve nihayetinde 16.6.2000 tarihli yürütmenin durdurulması kararı verildi. 16.02.2001 tarihinde bu karar esasın bozma biçiminde verildi. Gerekçe, şirket ile bakanlık arasındaki sözleşmede alacak/borç ilişkilerinin düzenlenmemiş oluşu ile şirketin kamuya karşı üstlendiği taahhütlerini yerine

getirmemiş oluşudur.

Sonunda 2002 yılında Danıştay'ın verdiği iptal kararıyla İstanbul Anadolu Yakası Elektrik Dağıtım İşletmesi Aktaş'tan alınarak TEDAŞ'a devredildi.

Sonuç Olarak,

Aktaş Elektrik 1990 yılından bu yana hukuka aykırı olarak, yasa dışı bir şekilde, fiili olarak 12 yıl çalıştırılmıştır. Yaptığı hiçbir işlemin hukuki bağlayıcılığı ve geçerliliği olmadığı halde Türkiye'nin en büyük hukuk skandali olarak yıllar yılı devam etmiştir. Ancak AKTAŞ'ın yol açtığı zararlar giderilemedi, haksız ve çeşitli yolsuzluk biçimleriyle elde ettiği kazançlar tahsil edilemedi. Kamu kaynakları büyük bir zarara uğradığı gibi özelleştirme uygulamalarından da vazgeçilmedi. Ancak 12 yıl boyunca AKTAŞ'ın yakasını bırakmayan, kamu değerlerinin kamuya dönmesi için ciddi bir hukuk mücadelesi yürüten Odamız, bundan sonraki özelleştirme uygulamalarına da her düzeyde karşı çıkacak ve mücadeleyi elden bırakmayacaktır.

AKTAŞ İLE İLGİLİ BELGELER, Bilgiler

Kurul'un, Aktaş'ın çalışmasında kamu yararı bulunmadığına ilişkin ısrarlı görüşü, bir çok belge ve dokümana dayanmaktadır. Bu belgeler asli olarak, Başbakanlık Teftiş Kurulu (rapor tarihi 25.7.1994, 8.8.1997), Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu (rapor tarihi 24.3.1992), Sermaye Piyasası (SPK) Denetleme Kurulu (rapor tarihi 21.11.1994, 26.6.1995), Enerji Bakanlığı ve TEAŞ denetim birimleri soruşturma raporları, şirket aleyhine açılan mali ve cezai nitelikteki davalardır.

Bu belgelerde neler yer almaktadır?

i. Şirket ile TEAŞ arasında her yıl yapılması gerekli mahsuplaşmanın 1997 yılına kadar yapılmadığı, bu nedenle

TEAŞ'ın alacakları için davalar açmak zorunda kaldığı, davalar ile talep edilen tutarın 8.8.1997 tarihi itibarıyla, 23 Trilyon Türk Lirası'na ulaştığı,

ii. 1997 yılında 1994 yılına ilişkin mahsuplaşma yapıldığı, ancak burada Aktaş lehine usulsüzlük yapıldığı, 1994 yılında kâr elde etmesine rağmen, mahsuplaşmada zarar gösterildiği, kârın 1995'e aktarıldığı, Marmarabank'a faaliyetinin durdurulduğu gün yatırılan 240 milyar lira TEAŞ'a ödenmediği halde ödenmiş gibi gösterildiği,

iii. Kayıp kaçak oranlarının taahhüt edilenin üzerinde gerçekleştiği, fiilen bu konuda bir tespit bulunmamasına karşın, sanki tespit varmışcasına olmayan belgenin mahsuplaşma tutanağına ek yapıldığı,

iv. 1994 yılında TEAŞ'ın Aktaş'a elektrik satış fiyatı 1.165 TL/kWh olduğu halde, TEAŞ'ın kamu kuruluşu TEDAŞ'a Avrupa yakasında satış fiyatının 1.196 TL/kWh olduğu,

v. Uygulamanın Aktaş'a haksız kazanç sağlama organizasyonuna dönüştüğü,

Teftiş ve Denetleme Kurulu raporlarında yer alan sonuçların bir kısmıdır. SPK Denetleme Kurulu tarafından yapılan denetimler sonucunda, Şirket yöneticileri ile Aktaş'a ait yan/paravan şirketlerin yöneticileri hakkında, Sermaye Piyasası Kanunu'nun cezai sorumluluğu düzenleyen 45-46-47. maddelerine aykırılıktan suç duyurularında bulunulmuş ve ilgililer hakkında kamu davaları açılması sağlanmıştır. Halen, Kadıköy 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 1997/1160 E., Üsküdar 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 1997/1302 E. Kadıköy 2. Asliye Ceza M.nin 1995/425 E., Kadıköy 1. Asliye Ceza M.nin 1999/249 E. sayılı dosyalarında şirket yöneticilerinin yargılanması sürmektedir. Bir kaç dosyada verilen beraat kararları Yargıtay tarafından bozulmuştur.

Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun 01.11.1999 Tarihli Danıştay'a Hitaben Gönderdiği Yazı

Mevcut ve bilinen bu belgeler dışında, dosyanın karar aşamasında Başbakanlık Teftiş Kurulu tarafından Danıştay Başkanlığı'na hitaben gönderilen bir yazı söz konusudur. Görülmekte olan davaya yararı olması amacıyla gönderilen bu yazıda;

- i. 1990 yılından bu yana kayıp kaçak oranlarının yüksek gösterilmesi nedeniyle 34.3 Trilyon Lira,
- ii. Şirketten olan alacaklara 6183 sayılı yasanın uygulanmaması nedeniyle 31.4 Trilyon Lira,
- iii. 1996 yılında şirket tarafından yapılan sermaye artışı işlemi sırasında hileli işlem tesisi nedeniyle, yasal faiz hariç 1.6 Trilyon Lira,
- iv. Fazla temettü ödemesi nedeniyle 7 Trilyon Lira,

haksız kazanç sağlandığı, yani kamu zararı oluşturulduğu ifade edilmiştir.

Enerji Bakanlığı'nın AKTAŞ'a İlişkin 1997 Yılı Denetim Raporu

Yine dosyada mevcut 1997 yılı denetim raporunda;

- i. Aktaş lehine yapılan kamulaştırmalar sırasında, mülkiyetin kamuda kalması gerekirken, bir kısım yerlerde mülkiyetin Aktaş'a geçirildiği,
- ii. 1990 yılında gerçekleşen devirden bu yana tesislerin sigortalanması için şirket tarafından hiçbir şey yapılmadığı, 1997 yılında Aktaş tarafından yapılan hizmet alımlarının % 88'inin 12 firmadan, % 59'unun iki firmadan (Efe İnşaat AŞ. ile Ar Elektrik AŞ.) % 12'sinin 96 firmadan yapıldığı, bu alımlarda rekabet koşullarının oluşturulmadığı, teknik şartnamelere uyulmadığı, tekliflerin kayda alınmadan, aynı firmalardan alındığı,

gerçekten de, yasal denetim kuruluşlarının raporlarında belirtilen rakamların toplamı 150 Trilyon Lira'ya ulaşmaktadır. Bu büyüklükteki bir kamu zararının dışında, uygulanmayan yasa hükümleri, yargı kararları, usulsüz işlemler de işin bir diğer önemli boyutudur.

Şirket lehine kamulaştırma yapmanın mümkün olmadığı Danıştay İdari İşler Kurulu'nun 1996/79 1996/83 K. sayılı kararıyla ortaya konmuşken, şirket lehine kamulaştırma yapılmış, üstüne, kamulaştırılan yerlerin mülkiyetinin şirkete geçmesi sağlanmıştır.

1990 yılında TEK bünyesinde çalışmakta olan kamu personeli, yasaya dayanmayan yok hükmünde işleme Aktaş'a devredilmiş, sonrasında da şirket tarafından teker teker işten atılmışlardır; kamu bu yok hükmündeki işleme seyirci kalmıştır.

AKTAŞ'ta Personel Politikaları

Aktaş, İstanbul Anadolu Yakasını'nın elektrik dağıtımını devraldığı zaman, burada, tamamı TES-İŞ Sendikası'na üye 832 işçi, çoğu sözleşmeli personel kapsamında olan 400 memur ve 50 kadar da mühendis çalışmakta idi. Aktaş, kurumu TEK'den çok karlı, özel teşviklerle beslenmiş bir biçimde devraldıktan sonra, sendikacı işçilerin bir süre daha yüksek ücretlerle çalışmalarına göz yumdu. Ancak kısa bir süre sonra Aktaş bu işçilere yeni bir sözleşme dayatarak haklarını elinden almaya girişti. İşçilerin büyük bir kısmı Aktaş'ın sözleşmesini imzalamadıkları için işten atıldılar. 150 kadar işçi Aktaş'ın dayattığı koşulları özel haklar ve ücretler karşılığında kabul ederek kurumda kaldılar. Aktaş

buradan doğan işçi açığını, ya eski işçilerin bir kısmını düşük ücret karşılığında işe alarak, ya da kurduğu taşeron şirketler aracılığıyla topladığı işçileri asgari ücret karşılığında çalıştırarak kapatmaya girişti.

Bu durum, elektrik hizmetinin önemli ölçüde aksamasına, beyaz eşyaların düzensiz elektrik nedeniyle çeşitli derecelerde bozulmalarına yol açtı. Aktaş bununla da yetinmedi, bütün yeni yatırımları ve tamirat giderlerini tüketici faturalarına yükleyerek açığını kapatmaya çalıştı. Çoğunluğu sözleşmeli personel statüsünde olan memurlar önce 1475 sayılı yasaya tabi olarak çalıştırılmaya başlandı. Aktaş, daha sonra artık işçi statüsüne geçen işçilerin sözleşme farklarından yararlanmak için sendika üyesi olma istekleri karşısında, bu yeni işçilerin büyük bir kısmını, çalıştıkları süreyi gözetmeksizin, emekliliğine çok az kalanlar, dâhil ve kıdem tazminatlarını ödememek için dokuzarlı gruplar halinde işten attı. 50 mühendisin büyük bir kısmı da bütün kazanımlarını yitirerek işsiz kaldılar.

